

Friese gedichten

door Alex van Ligten

'Droom in blauwe regenjas / Dream yn blauwe reinjas', Contact,
Amsterdam/Antwerpen en Bornmeer, Ljouwert - € 25,00

Wanneer is een taal een taal en geen dialect? Afgezien van een eigen grammatica en voldoende eigen woorden, zou ik zeggen: de bijbel en Homerus moeten erin vertaald zijn en er moet een eigen poëzie bestaan.

Aan deze drie eisen voldoet het Fries. De bijbel was er al langere tijd, Homerus verscheen onlangs in een prachtige vertaling, en met het dichten in het Fries zat het altijd al goed.

Wanneer lééft een taal? Beleidsmakers en taalfanatici denken: als de ANWB de plaatsnaamborden in die taal neerzet, als de menukaarten in de betere restaurants tweetalig zijn en als je je huwelijksakte in een taal naar keuze kunt bestellen.

Ik zou zeggen: een taal leeft als er levendig in wordt gezongen en gedicht. Een canon van eigen poëzie is nog niet voldoende. Er moeten steeds weer nieuwe dichters en dichtersessen opstaan. De jongste Friese poëzie is bij het grote publiek vooral bekend sinds Tsjêbbe Hettinga de hoofden en harten veroverde met zijn indrukwekkende oeuvre en voordracht. Maar er is meer.

Het nieuwste bewijs voor het leven en de levendigheid van de Friese taal is de bundel *Droom in blauwe regenjas / Dream yn blauwe reinjas*, een bloemlezing van Friese poëzie sinds 1990. Een tweetalige bundel, om ook het niet Fries lezende publiek kennis te laten maken met de Friese dichtkunst van dit moment.

Van ruim twintig dichters en dichtersessen, in leeftijd tussen vijftig en vijfentwintig, is werk opgenomen. De samenstellers, Tsead Bruinja en Hein Jaap Hilarides, komt lof toe voor dit boek, dat door Contact en Bornmeer prachtig is uitgegeven.

Mocht je gedacht hebben dat Friese gedichten een zeer hoog fierljep- en skûtsjegehalte hebben, dat ze vrijwel uitsluitend gaan over Friesland, het landschap, de volksaard, het plattelandsleven of de gevoeligheden van een minderheidstaal, dan is deze bundel een extra aangename verrassing. De gedichten zwermen alle kanten uit: alle hoogten en diepten van de liefde komen aan bod, het gaat over leven en dood, vrijheid en dictatuur, er zijn verbindingen met en verwijzingen naar de nationale en internationale literatuur en de beeldende kunst, je vindt melancholie, ironie, twijfel en jubel, alles in een mooie afwisseling bijeen. En ja, ook de Friese slootjes en het schaatsenrijden vormen bronnen van inspiratie...

Als je een dichtbundel gaat lezen, hoop je altijd op minstens één gedicht dat je uit je hoofd zou willen leren. In *Dream yn blauwe reinjas* is dat voor mij een gedicht geworden van Albertina Soepboer, dat een logeerpunt op de boerderij tot achtergrond heeft. Het stijgt ver uit boven het peil van de (ingekleurde) jeugdherinnering, en de huivering als Pake en Beppe zeggen dat ze nooit gestorven zijn, geven, met de 'staldeuren van het geheugen', die wijd opengaan, aan de lezer een sensatie van eigen verlangen, hoop en huiver. En dat alles helder en strak verwoord als een lentehemel boven de zeedijk:

De Pleats

Om wer sân jier te wêzen.

Sa't it reid rûkt yn 'e winter.

Myn houtsjes skrasse oer de grêft.

Op 'e souder skimmelet it âlde strie.

*Drinkbakken klapperje oan 'e muorre.
Ien kat wennet hjir noch en
ik wol nei hûs ta.*

*Pake rûkt nei prûmtabak
en fertelt oer syn hynders,
lang lyn, op 'e pleats. Beppe
skylt bergen ierappels, woartels.
Se swijt. Ik mei gjin stampôf.*

*Nachts sitte se by my oan it buro.
Se hawwe noait dea west, sizze se.
Ik huverje en sko de bûthúsdoarren
fan it ûnthâld wiid iepen.*

*Se ite brij út de grize panne
mei de wite fleanwolkjes.
De leppels tikje stadich
yn myn blauwe kûmen.*

Ik bin altyd wer sân jier.

*De hoeve
Om weer zeven te zijn.
Zoals het riet ruikt in de winter.
Mijn houtjes krassen over de gracht.
Op zolder schimmelt het oude stro.
Drinkbakken klapperen aan de muur.
Eén kat woont hier nog en
ik wil naar huis.*

*Opa ruikt naar pruimtabak
en vertelt over zijn paarden,
lang geleden, op de hoeve. Oma
schildt bergen aardappels, wortels.
Ze zwijgt. Ik lust geen stampot.*

*'s Nachts zitten ze bij me aan het bureau.
Ze zijn nooit dood geweest, zeggen ze.
Ik huiver en schuif de staldeuren
van het geheugen wijd open.*

*Ze eten pap uit de grijze pan
met de witte vliegwoolkjes.
De lepels tikken langzaam
in mijn blauwe kommen.*

Ik ben altijd weer zeven.

De vertaling geeft een goede indruk van de methode die de hele bundel door is aangehouden: letterlijk weergeven wat er staat. Geen tot mislukken gedoemde

pogingen om allitteraties en taaleigen dingen uit de ene in de andere taal te persen. Waar het kan, wordt dat taaleigen van het Fries wel gehandhaafd.

De vertalingen zijn deels van de hand van de auteurs, deels van anderen. Met name Jabik Veenbaas, die ook al tekende voor mooie vertalingen in de eveneens in twee talen uitgegeven Spiegel van de Friese poëzie uit 1994, heeft hier schitterend werk geleverd. Van zijn vertaalvondsten noem ik er slechts een: de al vele jaren gangbare Friese diskwalificatie voor een slappeling, ontleend aan de wereld van het snoepgoed, 'suertsje', wordt in de vertaling aangeduid met het nog niet zo lang in zwang zijnde, maar hier zeer rake 'watje'.

Als laatste voorbeeld van het goede niveau van Droom in blauwe regenjas een gedicht over het dichten zelf. Dat is altijd gevaarlijk want het grote gevaar van navelstaarderij dreigt bij elke regel. Maar Cornelis van der Wal vermijdt alle valkuilen.

In moaie rigel

*De wolkens glêzewaskje God syn stjerrekiker,
dat fûn it mantsje wol in moaie rigel.
Ja, it mantsje woe graach dichter wurde,*

*hy rûn al op 'e strjitte mei in skrift
en seach mei artistike eagen yn it rûn.
It ûleboerd is aaisiik en bline goaden*

*wâdzje troch bloed fan in stjerrende sinne.
Triennen wiene tichteby doe't er dizze wurden
fergees trochkrige fan de hegere machten...*

*Dichters dy sûpe in soad en binne oan 'e drugs,
dat it mantsje gie nei kofjesjop en kroech.*

Net ferjitte dat er iensum wêze moast!

Een mooie regel

*De wolken glazenwassen Gods sterrenkijker,
dat vond het mannetje wel een mooie regel.
Ja, het mannetje wilde graag dichter worden,*

*hij liep al over straat met een schrift
en keek met artistieke ogen in het rond.
Het uilenbord is ongedurig en blinde goden*

*stampen door bloed van een stervende zon.
Tranen waren dichtbij toen hij deze woorden
gratis doorkreeg van de hogere machten...*

*Dichters die drinken veel en zijn aan de drugs,
dus het mannetje ging naar coffeeshop en kroeg.*

Niet vergeten dat hij eenzaam wezen moest!

De scherpste én de vertedering waarmee de dichter naar zichzelf kijkt, zowel in de Friese grondtekst als in de Nederlandse vertaling (opnieuw van Jabik Veenbaas), die wens je jezelf en iedereen toch van harte toe.

uit: Roodkoper, 10e jaargang, nummer 4, oktober 2005